

5. Деханов С. А. Общие вопросы адвокатской тактики, техники и стиля // Адвокат*. Ежемес. информ.-аналит. журн. о практ. применении законодательства. — 2012. — № 9. — С. 5-9.
6. Мартынчик, Е.Г. Основания и формы окончания адвокатского расследования // Адвокатская практика*. Научно-практ. и информ. издание. — 2011. — № 2. — С. 21-24.

ПЯСКОВСЬКИЙ ВАДИМ ВАЛЕРІЙОВИЧ

Національна академія внутрішніх справ,
професор кафедри криміналістики та судової медицини,
кандидат юридичних наук, доцент
Національної академії внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ТИПІЗАЦІЇ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ В РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Початок розслідування далеко не завжди протікає гладко, без помилок і упущень, які є результатом не тільки подекуди неналежного професіоналізму слідчого, а й складності слідчих ситуацій. Наприклад, для початкового етапу розслідування типовими є складні проблемні ситуації, які потребують дій, спрямованих на встановлення особи підозрюваного, тоді як для наступного етапу характерні складні конфліктні ситуації, що виникають після встановлення підозрюваного, з'ясування його ролі у вчиненому злочині. У свою чергу даним слідчим ситуаціям відповідають типові компоненти слідчих (розшукових) дій і тактичних операцій.

Вирішення типових ситуаційно обумовлених завдань початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень здійснюється шляхом використання комплексу засобів слідчої діяльності, до яких, на наш погляд, можна віднести сукупність розумових і практичних прийомів, спрямовану на вирішення відповідних методико-криміналістичних і тактичних завдань. До перших ми відносимо — різні форми і методи евристичного і формально-логічного характеру: аналіз і синтез вихідної інформації, наявної на даний період розслідування; висунення версій загального і локального характеру; планування розслідування і проведення окремих слідчих (розшукових) дій та ін. До других — засоби, які засновані на результатах розумової діяльності і являють собою сукупність узгоджених між собою підготовчих і організаційних заходів та слідчих (розшукових) дій.

Слід зазначити, що термін «ситуація» окрім криміналістики, використовується в багатьох інших галузях знань. Так, «Великий тлумачний словник сучасної української мови», визначає ситуацію, як сукупність

умов та обставин, що утворюють певне становище, викликають ті чи інші взаємини людей [1, с. 1127].

На думку О. М. Колісніченка слідча ситуація — це певне становище в розслідуванні злочинів, яке характеризується наявністю тих або інших доказів та інформаційного матеріалу і виникаючими, у зв'язку з цим, конкретними завданнями їх збору та перевірки [2, с. 16].

С. В. Великанов пропонує розглядати слідчу ситуацію як сукупність сформованих на певному етапі умов — стану й обстановки — розслідування, що сприймаються, оцінюються і використовуються слідчим для вирішення тактичних задач і досягнення загальних (стратегічних) цілей розслідування [3, с. 7].

Нам найбільш імпонує визначення слідчої ситуації, запропоноване В. П. Бахніним, як об'єктивної реальності, фактичної обстановки, а результат її пізнання, відомості про неї — відображення цієї обстановки, що використовується для її з'ясування й впливу на неї з метою розслідування злочинів [4, с. 16].

Зрозуміло, що слідчі ситуації, які складаються під час розслідування кримінальних правопорушень, є глибоко індивідуальними, що викликано багатоваріантністю поєднання вищевказаних елементів, однак, в них є і загальне, що дозволяє їх класифікувати на підставі різних критеріїв:

- за характером і обсягом вихідної інформації про подію злочину і злочинця на певному етапі розслідування — очевидні, неочевидні;
- за взаємовідносинами, що складаються між учасниками розслідування — конфліктні, безконфліктні;
- за наявними можливостями їх вирішення — сприятливі чи несприятливі.

Практична реалізація вчення про слідчу ситуацію здійснюється через типові слідчі ситуації, що представляють собою «результат наукового узагальнення слідчої практики». Вирізнення типових слідчих ситуацій і розробка на цій основі рекомендацій з методики розслідування окремих видів злочинів необхідні для правильної побудови слідчих версій, визначення напрямку подальшого розслідування, виявлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, вибору комплексу та черговості слідчих (розшукових) дій [5, с. 118].

В. К. Гавло виокремив такі основні положення типової слідчої ситуації, враховувати, які необхідно при її практичному застосуванні, у тому числі при висуненні версій і орієнтуванні в обстановці розслідування:

1. Типова слідча ситуація — це наукове поняття відносно прояву загальних меж ходу і стану розслідування до визначеного його моменту.
2. Вона є найбільш вірогідною, зразковою для заданих умов обстановкою розслідування.

3. В основі типової слідчої ситуації знаходяться інформаційні дані, зорієнтовані на загальні межі криміналістичної характеристики окремих видів (груп) злочинів і умови їх розслідування.

4. Типова ситуація має «свій» закономірний набір ознак (про хід і стан розслідування), система яких індивідуалізує її, робить стійкою, фіксованою на даний момент розслідування, що дозволяє групувати ситуації за різними, раніше названими, положеннями [6, с. 243, 244].

У зв'язку з вищевикладеним, можна констатувати неабияку значимість типізації слідчих ситуацій для планомірної і ефективної організації розслідування та розробки його методики. Причому практична значущість слідчої ситуації, на наш погляд, стає вагомішою, наповнюється криміналістичним змістом у разі її розуміння як сукупності інформаційних даних, наявних у розпорядженні органів розслідування на конкретних етапах розслідування злочинів.

Список використаної літератури:

1. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Ірпінь: ВТФ Перун, 2002. 1440 с.
2. Колесниченко А. Н. Научные и правовые основы методики расследования отдельных видов преступлений: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. Харьков, 1967. 509 с.
3. Веліканов С. В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці: автореф. дис.... канд. юрид. наук: 12.00.09. Харків: Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого, 2002. 19 с.
4. Солодовніков А. Г. Особливості розслідування нападів з метою заволодіння чужим майном, вчинених організованими групами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2008. 20 с.
5. Пясковський В. В. Методика розслідування торгівлі людьми: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2004. 225 с.
6. Гавло В. К. Теоретические проблемы и практика применения методики расследования отдельных видов преступлений. Томск: Том. ун-т, 1985. 333 с.